



לאמא / אבי אפללו

דברים בהלוויה

כשהייתי ילד, לעמוד במעמד כזה היה הדבר שהכי פחדתי ממנו, במשך שנים - לאבד אותך. כמו שאמרתי לך רגע לפני, היית כל כך חשובה לי. היית מרכז הכובד של המשפחה, של הבית, של סבא משה, של כולנו. כשזוכים לאהבה כל כך טהורה ויפה תמיד רוצים ממנה עוד ועוד, לא רוצים לוותר עליה, ומרגישים שהפרידה עוד יותר קשה, בכל גיל ובכל שלב.

ברור לנו שללא המחלה היית ממשיכה להשאיר לנו, "הצעירים", אבק לשנים ארוכות קדימה, עם לו"ז רב תרבותי שכולל טיולים, חברים, נסיעות, לימודי מוסיקה לילדים ומבוגרים כאחד, קונצרטים והופעות, אותן פקדת כמעט כל שבוע.

קשה לנו מאוד הפרידה ממך, אבל אנחנו גם מוקירים היום את המתנות הרבות שהענקת לנו לאורך חיינו. אני מרגיש שאחת העיקריות היא כוח ובטחון פנימי, כזה שניתן להפנים רק כשמקבלים אהבה טהורה, ללא תנאים, מינקות ועד בגרות, בצורה רציפה - ושלא משתמעת לשתי פנים. בטחון פנימי שניתן להשריש רק כשמקבלים את הבחירות, הרצונות והחלומות שלך, ללא ביקורת וללא שיפוטיות ועם נתינה ללא גבולות.

למרות שגדלנו בקיבוץ של שנות ה-70 וה-80, תקופה בה הבית המשפחתי עם ההורים לא היה המקום המרכזי בו בילית את זמנך, עבורי הבית של אמא ומשה היה תמיד מקור פועם לחום, לאהבה, מקום מקלט ומפלט בו ניתן להירגע, להוריד את המסכות, לנשום, להתפנק, או כמו שאמא הייתה קוראת לזה, "להשתבח".

אמא הייתה עבור רבים מגדלור של אהבה, של רוח, חום ונתינה. מגדלור שתמיד מחפש להאיר את הפינות החשוכות בעולם, לחייך אליהם, ללטף ולנחם. כזו ששומעת ראשונה קול תינוק בוכה מהצד השני של חדר האוכל ורצה לעזור הרבה לפני האמא... ששנים מנגנת על פסנתר ביום שישי, בבית הדר, כדי לשמח את הקשישים בקבלת השבת, ושבמשך שנים ישבה עם סבא משה, בערבי שישי, בכניסה לחדר האוכל כדי להתרים לאגודה למלחמה בסרטן, למרבה האירוניה.

כל מי שפגש את אמא לא יכול היה שלא להרגיש באנרגיה, בחיוניות, באהבת החיים ואהבת הזולת. למרות שהחיים שלה היו גם הם מלאי תהפוכות, ואף קשים לעיתים, הם תמיד היו עטופים אופטימיות, שמחה והומור. הבית של ההורים היה קטן, המשאבים הכלכליים מועטים - אבל לא חסר לנו דבר. כי הדבר החשוב, החום והאהבה, העדינות וטוב הלב - תמיד היו בשפע.

בשנתיים האחרונות בהן נלחמה במחלת הסרטן, שסירבה לעזוב, ואף בשבועות האחרונים, כשכבר ידענו לאן מובילה הדרך, אמא המשיכה להתנהל באותה אצילות נפש, מבלי להתלונן, מבלי להראות שקשה, מפחיד או כואב. עם חיוך ועיניים בוהקות היא שאבה כל דקה ושנייה שהייתה לה עם המשפחה - ובעיקר עם הנכדים. כאילו חיה עד תום את השורה של יהודה עמיחי מאחד משיריו: **"כמה עניים הם העומדים להיפרד בשנים ואפילו בימים, אבל כמה עשירים הם בדקות ובשניות"**.

החברים הטובים והרבים כל כך שאספת לאורך הדרך, ליוו ותמכו בך בחודשים האחרונים. זכורה לי תמונה אחת מלפני שנתיים. חזרנו הביתה מאחד הטיפולים הראשונים של אמא, כשעוד לא ידענו בדיוק מול מה אנחנו מתמודדים. אנחנו נוסעים בקלנועית ומתקרבים בשביל לכיוון הבית. מרחוק אנחנו רואים קבוצה גדולה של אנשים, שנראים כאילו כורעים על האדמה, מפוזרים לאורכה של הגינה שלפני הבית. כשהתקרבו עוד קצת, ראינו שמדובר בשכנים הקרובים של אמא ומשה, אנשים בשנות ה-60 ו ה-70, שפשוט עשו "גיוס" בהפתעה ועישבו בידיהם את הגינה, שהוזנחה כמה שבועות בגלל המחלה.

או לפני יומיים, כאשר קבוצת החליליות בהרכב של שמונה נגנים, אותה אמא הקימה וליוותה בשנים האחרונות, הגיעה למיטתה כדי להיפרד עם קונצרט של מספר קטעים אותם הם ניגנו בהתרגשות רבה ובדמעות. אמא הייתה כבר בהכרה מעורפלת, אבל היה נדמה לכולנו שהיא שומעת, מתרגשת ואולי אף מנסה לתקן תו

סורר או מישהו שלא נכנס בתיבה הנכונה בגלל ההתרגשות. המחוות המרגשות הללו להן זכית רק מדגישות כמה היית אהובה ויקרה לכל כך הרבה אנשים בקיבוץ ומחוצה לו.

הסוף היה מהיר כל כך. ביום שישי האחרון עוד הציגו לך הנכדים את ספר הג'ונגל ליד המיטה, ואת חייכת אליהם והרעת בשקט, תוך כדי כאבים וברגעי הערות האחרונים שלך.

אנחנו מוצאים נחמה שסיימת את החיים באופן בו בחרת. באותה קבלה וכבוד בה ניהלת את חיך ואת ההתמודדות עם המחלה, כך גם בחרת גם לסיים אותם - ללא בתי חולים, מכשירים מצפצפים ותרופות שמאריכות את הימים ללא תוחלת. בחרת להיפרד לצד המשפחה, על הספה שלך בסלון, עד שהיה נדמה לפעמים כאילו את נמצאת בשנת צהרים קלילה ועוד רגע תתעוררי אלינו עם חיך רחב.

בעיניי, אמא, את יוצאת מכאן כאחת מעשירות הארץ. ההון שצברת לא מתבטא בכסף, פרסים או פרסום, שכלל לא עניינו אותך, אלא במשהו עמוק, אמיתי, שמותיר חותם בלבבות ושחשוב הרבה יותר - אהבה ואנשים. או יותר מדויק - אהבת האנשים, אלייך. אנשים רבים כל כך, שתמיד יעלו חיך רחב כשיזכרו בך, בטוב הלב הנדיר ובאור שהפצת סביב. אז כן, שזוכים לאהבה כזו כולם רוצים ממנה עוד. ואכן, רצינו, קיווינו והתפללנו לעוד זמן איתך. אבל היום גם נודה לך על הזמן שקיבלנו. על השנים הארוכות והמטיבות, עם התמימות החיננית שכאילו הזמן פסח עליה, עם שובבות ואור מנחם בעיניים, כזה שיודע להרגיש ולהרגיע במבט. עם אהבה שאינה תלויה בדבר. עם סרגל ערכים שלימדו אותנו להגדיר טוב מהו, חברות מהי, אהבה מהי. לפעמים, עד היום, כשאני מתלבט ביני לבין עצמי על החלטה עסקית, או בין חברים, או האם הייתי בסדר או לא בסדר, אני שואל את עצמי לרגע מה אמא הייתה אומרת על זה. אם היא הייתה מאשרת - זה בטוח בסדר. כמו מצפן של אנושיות שימשיך להצביע על הכיוון והדרך גם אחרי לכתך.

«

תודות מקרב לב לכל מי שהציע תמיכה ועזרה - והיו רבים כל כך. לדודים ובני הדודים, שבאו לבקר יום יום. תודות מקרב לב לצוות המרפאה המסור, לצוות הרווחה והאבלות של הקיבוץ. לכל מי שנכנס להיפרד למרות הקושי. לכולכם כאן, שבאתם לתמוך ולחלוק איתנו את הכאב, את האהבה ואת הזיכרונות הרבים.

באופן אישי אני רוצה לומר תודה מכל הלב לאחיותיי המופלאות, טלי וענבל, שלא זזו ממיטתה של אמא לרגע אחד, ליטפו, נישקו וחיבקו ממש עד הנשימה האחרונה, והגשימו את בקשתה לסיים את הדרך בצורה הטובה ביותר.

One more BIG thanks to Suzan, who took such great care of mom, and was with us until the very end. Although we have only known her for a few months, she is already part of the family.



ותודה אחרונה לך אמא, על כל השנים בהן הלחנת, ניגנת ושרקת עבורנו את המנגינות ההרמוניות, שהפכו ליצירת חיך. נמשיך לנסות, כמוך, לנגן אהבה.

אוהבים אותך תמיד.